

Vägförvaltningens miljöpolitik och -program 2001-2005

Vägförvaltningens miljöpolitik och -program 2001-2005

Grafisk formgivning: Sinikka Oras

Pärmbild: Heikki Heiniö

Övriga bilder: Seppo Sarjamo, Heikki Heiniö, Rismo Virpimaa

ISBN 951-726-775-4

TIEH 1000036R

Edita Oyj

Helsingfors 2001

Publikationen kan beställas från

Vägförvaltningen, publikationsförsäljning

telefax 0204 22 2652

e-post julkaisumyynti@tiehallinto.fi

VÄGFÖRVALTNINGEN

PB 33

00521 HELSINGFORS

Telefon 0204 22 150

FÖRORD

Ett effektivt och flexibelt trafiksystem är väsentligt för ekonomin och livskvaliteten. Men samtidigt blir trafiken ett betydande och allt större hot mot miljön och människornas hälsa. För att befrämja en hållbar utveckling är det viktigt att integrera miljöpolitiken i trafiksektorns riktlinjer. För att nå nationella och internationella miljömål behöver vi också inrikta oss på mindre miljöbelastande färdmedel.

Miljöpolitiken är ledningens ställningstagande i miljöfrågorna. 1996 års miljöpolitik har reviderats för att bättre svara mot den nya organisationen och processinriktad verksamhet. Politikens huvudlinjer har inte ändrats.

Utgångspunkterna för Vägförvaltningens miljöprogram är kommunikationsministeriets riktlinjer för miljöfrågorna samt Riktlinjerna för väghållningen 2015. Programmet är utgångspunkt för verksamhetsplaneringen. Det förverkligas och konkretiseras vidare i Vägförvaltningens riktlinjer för väghållningens produkter – skötsel, underhåll, investeringar och styrning av trafiken. Vägförvaltningens ledningsgrupp godkände miljöpolitiken och programmet den 23.4.2001.

Samarbete, dialog och konsekvensbedömning har utvecklats under flera år. Vägförvaltningens verksamhet kommer också i framtiden att i hög grad bygga på dessa faktorer. Objektivitet, offentlighet och tydlighet betjänar också utvecklande av hållbar väghållning.

Generaldirektör Eero Karjalainen

FÖRORD

1	VÄGFÖRVALTNINGENS MILJÖPOLITIK	7
2	MILJÖPROGRAMMET 2001-2005	9
2.1	Verksamhetsprinciper	10
2.2	Planering av vägtransportsystemet	11
2.3	Upphandling	14
2.4	Styrning av vägtrafiken	18
2.5	Utveckling	19
3	PROGRAMMETS TERMER	20
4	PROGRAMARBETET	21
5	UTLÅTANDEN OCH ÄNDRINGAR	22
6	PROGRAMMETS KONSEKVENSER	23
7	OSÄKERHETSFAKTORER	26
8	UPPFÖLJNING	27
	PUBLIKATIONER OCH KONTAKTUPPGIFTER	28

1 VÄGFÖRVALTNINGENS MILJÖPOLITIK

Principerna för varaktigt hållbar utveckling styr Vägförvaltningens verksamhet och utvecklandet av den. Som väghållare ansvarar Vägförvaltningen för väghållningens miljökonsekvenser och, tillsammans med andra, för vägtrafikens miljökonsekvenser.

1

Vägförvaltningen utbildar, vägleder och inspirerar sin personal till ansvarsfullt arbete för miljö, hälsa, säkerhet och ekonomi. Som anställda svarar vi för att miljömålen och miljöansvaret förverkligas i vår egen verksamhet.

2

Vägförvaltningen deltar i planeringen av trafiksystemet i omfattande samarbete med övriga parter. Vi strävar till ett trafiksystem, som befrämjar fungerande dörr-till-dörr resor och transporter samt stöder utvecklingen av en hållbar regional och bebyggelsestruktur. I samverkan med myndigheter, kommuner och invånare minskar vi det nuvarande vägnätets, vägtrafikens och väghållningens skadliga effekter.

3

Nya och förbättrade vägar anpassas till sin omgivning och miljön. Målet är en säker, funktionell och vacker helhet. Hållbara lösningar förutsätter att vi beaktar projektens och åtgärdernas hela livscykel. I upphandling av byggande, underhåll och skötsel förutsätter vi av leverantörerna tillförlitliga utredningar om produkternas och tjänsternas miljö kvalitet.

4

Vägförvaltningen befrämjar trafikslagets samverkan. Med styrning av vägnätets bruk stöder vi åtgärder som minskar vägtrafikens energiförbrukning och miljöskador.

5

Vi följer upp och utvärderar förverkligandet av våra mål, verksamhetens kvalitet och dess miljöeffekter. Vi informerar allmänhet och myndigheter om resultatet. Vi ser till att de olika parterna kan delta i diskussionen om vår verksamhet och våra projekt. Vi utvecklar vår verksamhet kontinuerligt på basen av utvärderingarna.

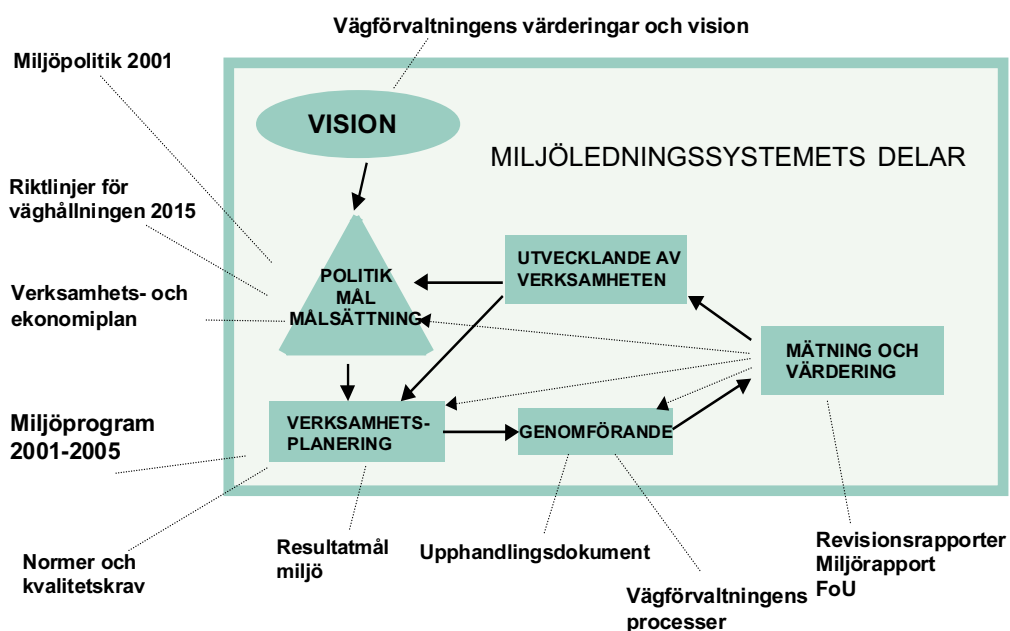
2 MILJÖPROGRAMMET 2001-2005

Principerna för varaktigt hållbar utveckling styr Vägförvaltningens verksamhet och utvecklandet av den. Som väghållare ansvarar Vägförvaltningen för väghållningens miljökonsekvenser och, tillsammans med andra, för vägtrafikens miljökonsekvenser.

Vägförvaltningen beaktar miljösynpunkterna i sin verksamhet, sina planer, ställningstaganden och sin upphandling. Vägförvaltningen utvecklar sitt miljöledningssystem i samarbete med de övriga förvaltningarna i trafiksektorn.

Förverkligande av miljöprogrammet följs upp regelbundet. Mot slutet av programperioden utvärderas miljöledningssystemet och programmet granskas.

Vägförvaltningens miljöledningssystem

VÄGFÖRVALTNINGENS MILJÖDOKUMENT

Vägförvaltningens miljöledningssystem stöder ledningen. Det tjänar genomförande av de beslut ledningen fattat om miljöpolitik, riktlinjer för väghållningen, miljöprogram och resultatmål. Systemet producerar information till stöd för beslut. Det stöder för sin del konsekvent och långsiktig hantering av miljöfrågorna och kontinuerlig vidare utveckling. Miljöledningssystemet integrerar miljöarbetet i Vägförvaltningens verksamhet.

2.1 Verksamhetsprinciper

Vägförvaltningen utbildar, vägleder och inspirerar sin personal till ansvarsfullt arbete för miljö, hälsa, säkerhet och ekonomi. Som anställda svarar vi för att miljömålen och miljöansvaret förverkligas i vår egen verksamhet.

Vägförvaltningens ledning ansvarar för förverkligande av miljöprogrammet samt för att det beaktas i programmering, måluppställning och resurs-användning.

Vägförvaltningens processansvariga svarar för att programmet förverkligas i processerna. Basdata, instruktioner, resultatmätare och referensdokument utvecklas. Miljö- och säkerhetssynpunkterna tas upp i revidering av processerna, ledningens granskningar och resultatenheternas egna utvärderingar.

Vägförvaltningens miljöansvariga och miljökoordinatorer tillhandahåller miljöexpertis och bereder miljöfrågor.

Vägförvaltningens väsentliga sakkunskap säkras genom de anställdas mångsidiga kompetens och samarbete mellan centralförvaltning och vägdistrikt. Miljökompetens behöver utvecklas för tillämpande i väghållningen av landskapsvård, kulturmiljö, estetik, biologi, sociala och hälsoaspekter, miljöjuridik och markanvändningsplanering.

Vägförvaltningen uppmuntrar sina anställda att utveckla sin miljökompetens, genomför särskilt regional, skräddarsydd miljöutbildning samt stöder utvecklande av kompletterande yrkesutbildning.

På Vägförvaltningens arbetsplatser och i fastigheterna fästs uppmärksamhet vid

- utvecklande av distansarbete och arbetsreseplanering så, att riskerna, trafikarbetet och energiförbrukningen i resor till och från samt i arbetet minskar,
- utrymmenas energiförbrukning och fastigheternas energisparavtal,
- datorers och kontorsmaskiners energiförbrukning, materialval och återvinning samt minskande av pappersåtgången,
- avfallsminskning samt sortering och återvinning av avfall.

2.2 Planering av vägtransportsystemet

Vägförvaltningen deltar i planeringen av trafiksystemet i omfattande samarbete med övriga parter. Vi strävar till ett trafiksystem, som befrämjar fungerande dörr-till-dörr resor och transporter samt stöder utvecklingen av en hållbar regional och bebyggelsestruktur. I samverkan med myndigheter, kommuner och invånare minskar vi det nuvarande vägnätets, vägtrafikens och väghållningens skadliga effekter.

Vägförvaltningen utreder och tar i väghållningen i bruk metoder att begränsa vägtrafikens växthusgasutsläpp. Vägförvaltningen deltar i markanvändningsplaneringens samarbete och förhandlingar samt knyter sin egen planering till markanvändningsplaneringen, inom ramen för trafiksystemets riks-omfattande mål. I samarbete med de regionala miljöcentralerna följer Vägförvaltningen kommunernas plan- och lovbeslut.

Trafiksystemplaneringen är primärt landskapsförbundens och kommunernas planinstrument. Planeringen kopplas till landskaps- och generalplaneringen. Samarbetet utvecklas vidare, dels med trafikanter, stora arbetsplatser och serviceföretag, dels med de olika trafikslagens användare, invånar- och medborgarorganisationer.

Ett mål för trafiksäkerhets- och vägnätsplaneringen i kommunerna är en enhetlig bebyggelsestruktur samt möjligast effektivt nyttjande av det befintliga vägnätet. I utbyggnaden betonas gång- och cykeltrafikens behov samt en tillgänglig trafikmiljö.

I stadsregionerna utreder Vägförvaltningen i samarbete med städerna behovet och möjligheterna att utveckla trafiknätets huvudleder, speciellt för kollektiv-, gång- och cykeltrafik. Målet med utvecklandet är att skapa en trygg, bra stadsmiljö samt att minska barriäreffekter, buller och avgasproblem.

Vägförvaltningen deltar i uppgörande av landskapsöversikter, regionala utvecklingsprogram och miljöprogram samt miljöhälsoprogram. För åtgärder och projekt av väsentlig betydelse för bebyggelsestrukturen förbättras informationsgången mellan olika parter, särskilt i planeringens tidiga skeden.

Vägförvaltningen bedömer långsiktiga planers, väghållningsprogram och verksamhetslinjers ekonomiska, ekologiska och sociala konsekvenser som en del av planeringsprocessen. Också konsekvenserna för regional struktur och markanvändning utreds.

Miljöanpassning av befintliga vägar

Vägförvaltningen förbättrar befintliga vägars miljö, reparerar miljöskador och avvärjer miljörisker systematiskt. Kartläggningen av miljön vid nuvarande allmänna vägar uppdateras som stöd för miljöförbättringsåtgärderna.

Vägförvaltningen minskar vägsaltningens och trafikens grundvatt enrisker genom att utveckla vinterväghållningen, minska saltanvändning inom grundvattenområden, reglera hastigheten, minska riskerna vid avkörning samt skydda grundvattnet.

Vägförvaltningen förnyar sin bullerbekämpningsstrategi, särskilt för att förbättra bullerbekämpningen vid bostadsområden. För att minska trafikens bullerstörningar används vägtekniska åtgärder, hastighetsreglering och bullerskydd.

På nuvarande vägnät strävar Vägförvaltningen till att i huvudsak skydda de brådskande grundvattenskyddsobjekten till år 2010 och likaså till att i huvudsak avlägsna störningarna av bullernivåer som överstiger 65 decibel till år 2010. För en del av grundvattenskydds- och bullerbekämpningsåtgärderna görs temaprogram eller utvecklingsprojekt, som behandlas skilt. Grundvattenskyddet prioriteras dock framom bullerbekämpningen.

- Ett grundvattenskyddsprojekt är brådskande, om det befinner sig på det vägnät som saltas om vintern (underhållsklasserna I och Is) samt
 - vattentäkten på grundvattenområdet har fått över 75 riskpoäng i den gjorda riskkarteringen och
 - grundvattnets kloridhalt vid täkten är över 25 mg/l eller
 - kloridhalten är klart ökande.
- Brådskande bullerbekämpningsprojekt har placerats i prioritetssklass 1 i vägdistriktets kartläggning. Bullerbekämpningen är brådskande, om
 - ett tjugotal invånare utsätts för en bullernivå som överstiger 65 decibel från den allmänna vägen (ekvivalentnivå dagtid ute) eller
 - det finns bullerkänsliga verksamheter (t.ex. skola, daghem) på området med över 65 decibel bullernivå och tiotals invånare på område med bullernivån 55-65 decibel.

Vägförvaltningen genomför projekt som förbättrar miljön, trafiksäkerheten och trivseln i tätorter samt vägmiljöprojekt i värdefulla natur-, kultur- och landskapsområden. Omfattande förnyelse av tätortsvägar görs tillsammans med kommunerna. Under åren 2002-2005 förverkligas i genomsnitt 9 tätortsprojekt och 9 vägmiljöprojekt årligen.

- I tätorterna genomförs projekt, som i tätortskartläggningen placerats i den mest brådskande gruppen, dvs. där åtgärdsbehovet gäller såväl trafiksäkerhets- som stadsbilsproblem.
- Projekten för natur-, kultur- och landskapsområden bör projekteras och förverkligas tillsammans med berörda parter. Projekteringen gäller också åtgärder utanför vägområde, eller så förbättrar projektet väsentligt miljön i vägområdets omgivning.

Vägförvaltningen bygger över- och underpassager för att återknyta naturområden och återskapa rörelserutter för djuren. Behovet av passager utreds särskilt på vägsträckor som avgränsas av långa, enhetliga älgstaket, men också inom andra för naturens mångfald väsentliga områden.

2.3 Upphandling

Nya och förbättrade vägar anpassas till sin omgivning och miljön. Målet är en säker, funktionell och vacker helhet. Hållbara lösningar förutsätter att vi beaktar projektens och åtgärdernas hela livscykel. I upphandling av byggande, underhåll och skötsel förutsätter vi av leverantörerna tillförlitliga utredningar om produkternas och tjänsternas miljö kvalitet.

Vägförvaltningen förutsätter att producenterna har ett miljöledningssystem eller att miljöhänsynen tas upp i ett kvalitets- eller funktionssystem, eller i projektvisa kvalitetsplaner. Projektörerna bör behärska miljöhänsynen och de som sköter grön- och miljöarbeten ha tillräcklig erfarenhet i branschen. Vägförvaltningen deltar i producenternas kvalitetsrevision med beaktande av miljöhänsynen.

Vägförvaltningen befrämjar bruk av mindre miljöbelastande material i sina arbeten. I valet av leverantörer tillämpas en ekonomisk helhetssyn så att faktorer som påverkar poängsättningen är om företaget bevisligen anslutit sig till transportbranschens energisparavtal, bruk av svavelfri bränsolja samt möjligen av biologiskt nedbrytbar hydraulikolja.

Vägförvaltningen utvecklar och uppdaterar upphandlingsdokumenten, som ger leverantörerna information om miljörekommendationer, krav och villkor och förverkligande av dem:

- i anbudsunderlaget beställarens krav,
- i kontraktsgenomgången kvalitetsplanens precisering,
- kvalitetssäkring och rapportering.

Vägförvaltningen upprätthåller referensdokumentering över sina instruktioner, allmänna och entreprenadbundna kravspecifikationer samt övriga handlingar, som innefattar väsentlig miljöinformation och miljömål. Den upprätthåller register över sina miljötillstånd och tillstånd för marktäkt samt sköter uppföljning i enlighet med tillstånden och utnyttjar resultatet i utveckling av verksamheten.

Vägförvaltningen utreder i vilket skick fastigheter och täktområden i dess besittning är och om marken är förorenad, samt istandsätter täktområden och sanerar depåer. Objekten utreds 2001-2002.

På sina fastigheter genomför Vägförvaltningen åtgärder som minskar nuvarande verksamheters risker för mark och vatten. Av de leverantörer som hyr fastigheterna förutsätts omsorgsfull verksamhet och rapportering samt åtgärder ifall störningar uppstår.

Vägförvaltningen följer med utvecklandet av bränslen och kemikalier samt andra material som minskar belastningen på miljön och deras lämplighet för väghållningen. Den förutsätter, att de beläggningar och körbanemarkeringar den beställer utförs i material, som inte innehåller kolvätebaserade lösningsmedel.

Vägförvaltningen tar i bruk enhetliga verksamhetsprinciper i ersättningsfrågor som gäller miljöstörningar och -skador.

Planering och projektering

I anbudsförfrågan inkluderar Vägförvaltningen för miljön väsentliga utgångsdata, mål och villkor samt den preliminära konsekvensbedömningens avgränsning och innehåll. Materialet baserar sig på väghållningsplaneringens program och beställningsfullmakter. Om projektets innehåll, kostnader eller mål ändras i väsentlig grad diskuteras lösningen med alla berörda (väghållningsplanering, miljöansvarig, projektupphandling, projektgrupp).

Vägförvaltningens miljöexpert deltar i projekteringen eller projektgruppsarbetet i projekt som har väsentliga miljökonsekvenser.

I projekteringen av nya vägar och projekt för förbättring av befintliga vägar uppställer Vägförvaltningen följande mål:

- tryggnade av människors hälsa, välfärd och livsvillkor
 - genom att särskilt i tätortsprojekt utveckla samverkan och dialog som stöder samfundet,
 - genom att likvärdigt beakta olika befolknings- och trafikantgruppers rörelsemöjligheter och säkerhet,
 - genom att förbättra fotgängarnas, cyklisternas och kollektivtrafikens villkor,
 - genom att ta med åtgärder för att minska trafikbullret och andra av trafikens utsläpp beroende störningar i lösningarna,
- skydd av landskap och kulturmiljö
 - genom att undvika nya vägdragningar vid fornminnen, i kulturlandskaps-helheter och värdefulla landskapsområden,
 - genom att trygga områdenas enhetlighet och respektera orternas och värdefulla objekts särprägel,
 - genom att skydda befintlig bebyggelse och reparera av väghållningen ningen förorsakade skador,
 - genom att tillämpa hållbara designprinciper i utformningen av vägmiljön och väganläggningen,
- beaktande av naturens mångfald och andra naturvärden
 - genom att följa skyddsprogrammets avgränsningar och rekommendationer,
 - genom att undvika vägbygge på områden där en enhetlig naturmiljö bevarats och genom att kringgå eller skydda biotoper med sårbara eller hotade arter,

- genom att trygga djurens rörelse och för djurlivet viktiga områden samt genom att planera nödiga över- och underpassager,
 - genom att beakta vägbankars och broars effekt på vattendragets kvalitet och reparera sådana objekt, som stört vattendraget, vattenfloran och faunan eller fiskens vandringar,
 - genom att använda naturenliga metoder och material i utformning av vägmiljön och terrängarbeten,
- befrämjande av sparsamt bruk av naturresurser
 - genom att spara icke förnybara naturresurser och ta i bruk ersättande material,
 - genom att undvika vägbygge på viktiga grundvattenområden.

Vägförvaltningen tillser före beslut att projektets lösningar bygger på tillräcklig konsekvensbedömning, också med hänsyn till hållbart bruk och livscykelanalys, och innefattar tillräckliga åtgärder för att minska miljöstörningar.

Vägförvaltningen utvecklar metoder för att befrämja informationsgången mellan olika projekteringsskeden samt metoder för att kontrollera att miljöhänsynen kommer fram i beslutsfattandet.

Byggande och underhåll

Vägförvaltningen utvecklar miljökraven i byggnads- och underhållsentreprenadernas avtal. Kraven gäller avfallssortering, åtgärder för att hindra förorening av mark och vatten, minskande av störningar förorsakade av arbetsplatstransporter och omvägar, arbetstidtabeller på naturområden och i omedelbar närhet av bosättning, utformning av deponier och andra områden, miljötillstånd samt hur områdets invånare och myndigheter informeras om miljöstörningar.

Om det vid genomförande av projektet blir nödvändigt att avvika från projektplanen, tas detta till förhandling med parterna i projekteringen.

Vägförvaltningen ökar bruket av livscykelanalyser i val av material och metoder för byggande och underhåll. I analyserna beaktas miljöeffekter och energiförbrukning för materialen och transport av dem.

Vägförvaltningen stöder utveckling av produkter och arbetsmetoder genom att ge leverantörerna större möjlighet att erbjuda alternativa lösningar som befrämjar sparsamt bruk av naturresurser samt återvinning av gamla vägkonstruktioner och nyttjande av industrins biprodukter.

Vägförvaltningen effektiviserar återvinningen av överskottsmassor, i samarbete med regionförbunden, kommuner, företag och markägare.

Vägförvaltningen utvecklar miljörapporteringen i byggande och underhåll. De uppgifter leverantörerna lämnar gäller bruk av naturresurser, utnyttjande av biprodukter, återvinning av asfalt och avfallsmängder.

Skötsel

Vägförvaltningen utvecklar skötselns riktlinjer och kvalitetskrav för att minska de grundvattensskador som förorsakas av halkbekämpning och dammbindning, genom att minska saltanvändningen särskilt på grundvattenområden, ta i bruk alternativa halkbekämpningsmetoder, hastighetsbegränsningar och information samt bygga grundvattenskydd. Målet är att minska användningen av salt i halkbekämpning till 80 000 ton per år under normalvinter.

Vägförvaltningen utvecklar villkoren i de regionala entreprenadavtalen för vägskötsel sommartid gällande avfallshantering, kemikaliebruk i grönområdesskötsel samt tidpunkterna för åtgärder på grönområden. Vägförvaltningen ökar markägarnas, invånarnas och organisationernas möjligheter att delta i grönområdesskötseln.

Vägförvaltningen inventerar grönområdena och bestämmer deras skötselklass. I inventeringen utreds också biologiskt värdefulla vägsträckor, alléer och enskilda träd, och görs skötselplaner för vägsträckorna. I skötseln betonas bruket av naturenliga metoder.

Med dammbindning på grusvägar och vårrengöring av vägbeläggningen minskas dammbelastningen på bosättning och natur.

Vägförvaltningen utvecklar samarbetet kring hanteringen av avfall som samlas längs vägarna med kommuner, avfallshanteringsföretag och organisationer. På rastplatserna utbyggs avfallshantering som betjänar trafikanterna på ett ändamålsenligt sätt.

I skötseln av färjtrafiken förutsätter Vägförvaltningen att utsläpp till omgivningen och risker för miljön minimeras i bruk av bränsle, smörjmedel och målfärger samt i servicearbeten. Särskild uppmärksamhet fästs vid färjstrandens miljö kvalitet, utrustningens skick och snygghet.

Vägförvaltningen följer upp grundvattenkvaliteten och saltanvändningen på grundvattenområden samt sköter sina data i vägriskregistret. Vägförvaltningen granskar med jämna mellanrum i samarbete med de regionala miljöcentralerna grundvattenområdenas riskkartering och åtgärdsrekommendationer.

Vägförvaltningen utvecklar skötselns miljörapportering. De uppgifter leverantörerna lämnar gäller de ämnen som används i halkbekämpning och dammbindning, avfallsmängder som samlas längs vägarna, körbanemärkningsfärger och målning av broar.

2.4 Styrning av vägtrafiken

Vägförvaltningen befrämjar trafikslagets samverkan. Med styrning av vägnätets bruk stöder vi åtgärder som minskar vägtrafikens energiförbrukning och miljöskador.

Vägförvaltningen samlar vägtrafikanternas och andras synpunkter på väghållningen och vägtrafiken. Den medverkar i projekt som informerar vägtrafikanterna om miljövänliga och säkra verksamhetssätt. Vägförvaltningen utvecklar kollektivtrafikservicen i samarbete med kommunerna och trafikföretagen.

Vägförvaltningen samlar uppgifter och informerar om trafikflödet, störningar, vägarbeten, väder och väglag, till stöd för effektivt och säkert bruk av vägnätet och för att inverka på trafikanternas ruttval och trafikflödet samt därigenom också på energiförbrukning, utsläpp och buller.

Vägförvaltningen samarbetar med kommunerna i fråga om luftkvalitetsinformation samt styrning av tung trafik och farliga transporter.

Vägförvaltningen följer med och deltar i nationella och internationella projekt för att utveckla metoder att effektivisera bruket av det befintliga vägnätet och dämpa trafikefterfrågan. Telematiska metoder utvecklas som ett alternativ till vägförbättring.

I sina tillståndsvillkor och utlåtanden beaktar Vägförvaltningen också miljöfrågorna, till exempel i fråga om eftervård av schaktning, trygghet av grundvattenskydd samt miljöanpassningen av apparatur som placeras vid vägen.

2.5 Utveckling

Vi följer upp och utvärderar förverkligandet av våra mål, verksamhetens kvalitet och dess miljöeffekter. Vi informerar allmänhet och myndigheter om resultatet. Vi ser till att de olika parterna kan delta i diskussionen om vår verksamhet och våra projekt. Vi utvecklar vår verksamhet kontinuerligt på basen av utvärderingarna.

Vägförvaltningen utvecklar expertservice för hela vägtrafiksystemet.

Målet med forsknings- och utvecklingsverksamheten är att förutse de miljökrav som ställs på verksamheten och effekterna av förändringar i verksamhetsvillkoren. I bedömningen beaktas alternativa utvecklingslinjer i framtiden. En allmän samhällsdiskussion bidrar till värderingen av linjedragningarna.

Vägförvaltningen följer upp väghållningens och vägtrafikens miljöeffekter samt deltar i uppföljningen av markanvändningen, miljöns skick och utveckling.

Vägförvaltningen utvecklar analysmetoder för geografisk information, ombesörjer kvalitetssäkring av informationen och uppdatering av databaser samt anskaffar material från utomstående källor för dessa behov.

Vägförvaltningen utvecklar kvalitetskrav och planeringsriktlinjer samt anskaffar utredningar till grund för bedömning av hur kvalitetsnivån och åtgärderna påverkar miljön. Miljönormernas och kvalitetskravens användbarhet inom en vid krets säkras. Huvudvikten förskjuts dock från uppgörande av instruktioner och typlösningar till utvecklande av större projekt och funktionella kvalitetskrav.

Vägförvaltningen deltar i nationella och internationella projekt för utvecklande av miljökonsekvenserna av trafiksystem och jordbyggnad, och deltar med egna projekt i dessa programs pilotverksamhet.

Produktutvecklingen stöds med tydliga funktionella kvalitetskrav och försöksverksamhet.

Miljöhänsynen stärks i Vägförvaltningens initiativsystem.

Forsknings- och utvecklingsverksamhetens information och tillämpning av dess resultat i praktiken utvecklas på alla nivåer i Vägförvaltningen.

Vägförvaltningen publicerar sina miljörapporter och bedömningar. Vägförvaltningen granskar miljöhänsynen i värderingar, visioner, riktlinjer och program med jämna mellanrum med sina samarbetspartners. Vägförvaltningen tryggar olika parter medverkan i diskussionen om väghållningens kvalitet, program och projekt. Samarbetet med medborgarorganisationer effektiveras.

3 PROGRAMMETS TERMER

Hållbar utveckling innebär att människornas grundbehov tryggas utan att kommande generationer frångår möjligheterna att tillfredsställa sina. En ekologiskt hållbar utveckling är i samklang med naturens funktioner och mångfald samt tillgången på naturresurser. En socialt hållbar utveckling ökar och stärker människornas möjligheter till ett självständigt liv. Utvecklingen är i samklang med människornas kultur och värderingar. En ekonomiskt hållbar utveckling förutsätter, att produktionen är så resurssnål som möjligt. Produkternas och tjänsternas kvalitet och hållbarhet förbättras.

Miljöledningssystemet är den del av organisationens allmänna funktions- eller ledningssystem, som behövs för genomförande av miljöpolitiken. Till miljöledningssystemet hör organisationsstrukturen, verksamhetsplaneringen, ansvar, praxis och förfaranden, metoder och resurser.

Miljöhänsyn är de faktorer i organisationens verksamhet, produkter eller tjänster, som samverkar med miljön och som man själv kan påverka.

Integrering av miljöhänsyn innebär att man beaktar miljöhänsynen som en del av verksamhetens målsättning, planering och beslut om den. Integrering av miljöpolitik och sektorvisa riktlinjer är en väsentlig åtgärd för att befrämja hållbar utveckling på policynivå.

Miljökonsekvenser är direkta och indirekta verkningar för människors hälsa, levnadsförhållanden och trivsel, marken, vattnet, luften, klimatet, växtligheten, organismer och naturens mångfald, samhällsstrukturen, byggnader, landskapet, stadsbilden och kulturarvet samt för utnyttjandet av naturresurserna och för växelverkan mellan dessa faktorer.

Vägförvaltningens processer är planering av vägtransportsystemet, upphandling, styrning av vägtrafiken, utveckling samt administration.

Producenter är externa konsulter, entreprenörer och serviceproducenter.

4 PROGRAMARBETET

Vägförvaltningens miljöpolitik och program 2001-2005 bygger på Vägverkets miljöpolitik 1996. Miljöprogrammet 1997-2000 förverkligades utgående från dess målsättningar. Det nya miljöprogrammet fortsätter förverkligandet, men under tiden har också många andra programbeslut gjorts. Vägverksreformen har ändrat programmets underlag och processinriktad verksamhet mål-sättnings karaktär, så också miljöpolitiken behövde granskas.

Vägförvaltningen och Vägaffärsverket startade som skilda organisationer den 1.1.2001. Vägförvaltningen svarar för väghållningen i fråga om allmänna vägar. Den skall i hela landet förvalta, underhålla och utveckla allmänna vägar och trafikförhållandena på dem samt vägtrafikservicen som en del av trafiksystemet. Som en del av väghållningen befrämjar den en balanserad regional utveckling. Vägförvaltningen skall se till att vägnätet av lägre grad vid sidan av huvudvägnätet är tillräckligt omfattande och i gott skick. Den sköter för sin del forsknings-, utvecklings- och sakkunniguppgifter inom vägtrafiksystemet. Vägförvaltningen upphandlar av utomstående sådana produktionstjänster och produkter som hänför sig till väghållningen.

Vägaffärsverket är ett statligt affärsverk. Dess verksamhetsområde inom jord- och vattenbyggnadsbranschen omfattar i första hand planering, byggande, underhåll och skötsel av trafikleder och trafikmiljön samt produkter och tjänster i anslutning härtill. Verket ombesörjer att de tjänster som hör till verksamhetsområdet tillhandahålls och utvecklas i enlighet med förutsättningarna för affärsverksamhet.

Under år 2000 har Vägverkets olika enheter och samarbetspartners utrett genomförande av hittillsvarande program och dess effekter samt förväntningarna på det nya programmet. Till grund för programarbetet sammanställdes i mars vägdistriktens och enheternas bedömningar av hur programmet för 1997-2000 förverkligats. I augusti-september utvärderades effekterna av detta tillsammans med samarbetspartners. Under hösten behandlades programutkast i vägdistrikt och centralförvaltning. I december färdigställdes ett förslag till miljöpolitik och miljöprogram 2001-2005 för Vägförvaltningen.

5 UTLÅTANDEN OCH ÄNDRINGAR

Utlåtanden om förslaget inbegärdes i januari 2001. Sammanlagt erhöles 26 utlåtanden. Vägdistriktet samlade i sina utlåtanden de regionala miljöcentralernas, landskapsförbundens, museers, naturskyddsdistrikts och länsstyrelser ställningstaganden. Utlåtande gavs också av kommunikationsministeriet, miljöministeriet, Finlands Vägörening, Finlands Kommunförbund, Finlands Miljöcentral, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården, Finlands naturskyddsförbund, Naturresursrådet, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund, Sametinget, Finlands Lastbilsförbund, Sjöfartsverket samt Vägaffärsverket.

Utlåtandena var i huvudsak positiva. Programmet ansågs vara ett mångsidigt, heltäckande, klart och välorganiserat dokument, som i sig samlar elementen i Vägförvaltningens miljöfrågor. Miljöhänsynen har fått en klart större vikt. Processindelningen ansågs lyckad, likaså samarbetet i uppgörande av programmet och konsekvensbedömningen. Man hoppades att Vägförvaltningen är aktiv i produktion och ajourföring av vägtrafiksystemets miljödata samt som medlare mellan olika synsätt i trafiksystemplaneringen.

Kritik framfördes dock också. Programmet syntes vara både svårförståeligt och abstrakt, mål och medel verkade tidvis blandas ihop. Kontaktytorna mellan processerna var inte alltid klara. Det var svårt att bedöma vilken betydelse programmet i själva verket har, hur åtgärder prioriteras eller vilka satsningar man gör på förverkligande av dem. Det önskades ett aktivare grepp på utvecklande av trafiken och i förhållande till väganvändarna, mera sakkunskap i synnerhet i trafiksystemplaneringen och i samarbetet kring markanvändningsplaneringen. Utlåtandena tog upp behovet att skydda grundvatten och bekämpa buller längs nuvarande vägnät. Miljöministeriet konstaterade, att nuvarande vägnäts mest brådskande miljöinvesteringar borde ges första prioritet så, att andra investeringsbehov inte väsentligen skulle påverka dem.

Detta program är en utgångspunkt för Vägförvaltningens verksamhetsplanering och det konkreta arbetet görs i distriktet och centralförvaltningen. Programmet är en del av Vägförvaltningens miljöledningssystem. Det förverkligas och konkretiseras vidare till exempel genom Vägförvaltningens riklinjer för produkterna – skötsel och underhåll, investeringar och styrning av trafiken. Programmets åtgärder konkretiseras också i Vägförvaltningens normer och kvalitetskrav.

Kommunikationsministeriets ekonomi- och åtgärdsplan 2002-2005 tar upp ett antal miljöåtgärder under programperioden: uppdatering av buller-bekämpnings- och grundvattenskyddsprogrammen, evaluering av miljöledningssystemet samt krav på producenternas miljöledningssystem. Dessa åtgärder har beaktats i Vägförvaltningens program. Miljösamarbetet mellan olika trafikslag tillades. I övrigt föranledde utlåtandena vissa korrigeringar och kompletteringar. Dessa gäller bland annat:

- trafikslagets användares medverkan i trafiksystemplaneringen,
- olika människogrupperns behov av en tillgänglig trafikmiljö,
- djurens rörelser,
- kulturmiljöfrågor och förhistoriska objekt.

6 PROGRAMMETS KONSEKVENSER

Vägförvaltningens sakkunniga har bedömt miljöprogrammets 2001-2005 konsekvenser med stöd av resultaten från seminarier och förfrågningar samt den år 2000 färdigställda konsekvensutredningen för riktlinjerna för väghållningen 2015. Konsekvenserna har bedömts approximativt genom att jämföra läget år 2005 med nuläget. Samhällsstrukturens och trafikens sannolika utveckling och detta programs inverkan på den har tagits upp. Många parter gör program med samma mål och också dessa programs gemensamma effekter bör beaktas. Det konstateras i konsekvensbedömningen av riktlinjerna 2015 att riktlinjerna minskar grundvattenskador och bullerstörningar. Effekterna på koldioxid- och andra utsläpp är små. En central faktor i energiåtgången är att bilarnas förbrukning minskar, men trafikökningen omintetgör till en del denna inbesparing.

För förbättringar av de allmänna vägarnas miljö är den minskande vägbudgeten en begränsning, som inskränker och försenar förbättringsåtgärderna. Hittills har man strävat att säkra grundvattenskyddet, men samtidigt har bullerbekämpningen inskränkts. Huvudstadsregionens bullerbekämpningsprogram förverkligas inte så som överenskommits med SAD. För utvecklande av tätortsvägar söks fördelaktigare metoder, men det verkar uppenbart att det inte finns billiga patentrecept för förbättring av tätortsmiljön som helhet. Också antalet projekt som berör landskap, naturmiljö och kulturmiljö minskar. Det kan visa sig mycket svårt att skaffa resurser till projekt för djurpassager och rutter.

Antalet stora investeringsobjekt minskar, vilket också minskar de risker nya projekt medför. Under programperioden startar sannolikt 4-5 stora projekt för utvecklande av vägnätet. När projekten uppskjuts, kan vid behov noggrannare utredningar göras. I utbyggnaden blir takten allt snabbare och arbetet effektivare, vilket förutsätter grundligare utredningar särskilt i översikts-planeskedet. Detta har varit ett mål för hittillsvarande utvecklingsarbete i planering och projektering, som också verkar förverkligas.

I skötsel och underhåll har man bland annat sparat på grönarbetena. Detta har lett till att grönområden, som anlagts med tämligen stora satsningar, efter några år förvandlats till obestämda höängar. Denna form av slöseri kan förhoppningsvis undvikas allt efter som inventeringar och råd för grönområdesskötseln tas i bruk.

Exemplen i följande tabell belyser programmets effekter:

VÄSENTLIGA ASPEKTER	HUVUDSTADS-REGIONEN	STORA STÄDER	TÄTORTER	HUVUD-VÄGAR	ÖVRIGA VÄGAR
Miljö kvalitet • människors välfärd • natur och naturresurser • landskap och kulturmiljö • skönhet	Antalet invånare i bullerzoner ökar ytterligare. Trafikens arealbruk effektiveras; arealen ökar, men långsamt. Osäkert om energiförbrukningens ökning avtar. Fortsatt problematiskt, men snyggare lösningar möjliga.	Antalet invånare i bullerzoner ökar något. Energiförbrukningens ökning kan avta. Vackrare och bättre landskapsanpassade huvudleder.	Bättre trivsel och säkerhet i tätorter. Mera exakt och möjligen bättre skötsel av grönområden. Tätortsvägarprojekts kvalitet utvecklas.	Trevligare vägar för användare och grannar. Knappast någon ökning av naturresurs- och arealbehovet. Bättre förbindelser för djur. Ännu brister i grundvattenskyddet. Vackrare huvudvägar.	Landskapsanpassade väglinjer tjänar trivsel och säkerhet. Viktiga naturobjekt ges större betydelse. Bättre anpassning.
Trafikantens synvinkel • gång- och cykeltrafik • godstrafik • persontrafik	Trafiksystemplaneringen stöder i synnerhet gång- och cykeltrafiken samt kollektivtrafiken. Detta förbättrar persontrafikens servicenivå som helhet. Godstrafiken betjänas av nya terminaler. Distributionen kan utvecklas genom ett mera översiktligt grepp och samarbete.		Gång- och cykeltrafikens nivå förbättras. Kollektivtrafikserviceens nivå kan bli bättre.	Lösningar som förbättrar gång- och cykeltrafikens säkerhet. Inga ändringar i långväga transporter. Bättre kollektivtrafikservice.	Lösningar som förbättrar gång- och cykeltrafikens säkerhet. Vagnätets skick fortsatt problem för godstransporter.
Trafik-säkerhet	Trafiksäkerheten fortsatt bra.	Trafiksäkerheten kan förbättras genom trafiksystemplaneringen.	Lägre hastigheter ökar fotgängares och cyklisters säkerhet.	En eftergivlig vägmiljö ökar säkerheten men ökar också arealbruket och förändringarna i landskapet.	Inga väsentliga förändringar.
Samhälls-ekonomi	Investeringar i bättre kvalitet kan öka projektens kostnadsnivå. Utvecklande av trafiksystemet som helhet kan minska trafik-kostnaderna.		Projektens ekonomi förbättras.	Möjligen tilläggs-kostnader av över- och underpassager.	

Vägdistriktet har utrett behovet av brådska bullerbekämpnings- och grundvattenskyddsåtgärder och genomförande av dem. Det finns ca 40 brådska grundvattenskyddsobjekt och ca 50 bullerbekämpningsobjekt. Deras totalkostnad är ca 600 miljoner mark. Det är inte möjligt att förverkliga kommunikationsministeriets mål att bygga ut dessa objekt till år 2005.

I detta programarbete behandlades fyra alternativ för bullerbekämpning och grundvattenskydd till år 2010. I alla alternativ genomförs också icke-brådska projekt i anslutning till andra projekt. De brådska projekten är i huvudsak separata åtgärder. Separata åtgärder är de projekt, där huvudändamålet är bullerbekämpning eller grundvattenskydd. På basen av utlåtandena och behandlingen i ledningsgruppen beslöts om uppgörande av ett centralt temaprogram för en del av de brådska grundvattenskyddsobjekten (de 10-15 mest brådska). För en del av huvudstadsregionens bullerbekämpningsobjekt kan ett förslag till investeringsprogram också göras.

Brådska åtgärder och förverkligande

Åtgärdestyp	Behovet av brådska åtgärder	Förverkligas 2001-2005
Bullerbekämpning i huvudstadsregionen	42 000 invånare, av dem 30 000	möjligt investeringsprogram
Grundvattenskydd	145 km, av det 88 i Nyland och 34 i Vasa	20-30 km (temaprogram)

Investeringarna i att avvärja eller mildra miljöskador är en indikator på Vägförvaltningens miljöarbete, men miljöinvesteringarna kan inte alltid preciseras. Hållbara materialval och bruk av bra arbetsmetoder är till exempel miljöinvesteringar som minskar behovet av service och reparation –kvalitetsarbete och miljöarbete kompletterar varandra. Miljöprogrammets åtgärder torde något öka väghållningens miljöinvesteringar. De största förändringarna beror på satsningen på grundvattenskydd och saneringen av depåer och andra fastigheter.

Genomsnittliga årliga miljöinvesteringar 1997-2000 samt en uppskattning av åtgärder och kostnader per år för programperioden 2001-2005

	Investeringar, Mmk/år		Åtgärder, omfattning/år 2001-2005
	1997-2000	2001-2005	
Bullerbekämpning	40	40	4-5000 invånare
Grundvattenskydd	30	40-50	15-20 km skydd
Tätorter, natur- och kulturmiljö	10	10	20 objekt
Depåer och täktområden	1	3-5	5-10 objekt
Planering och projektering	10	10-15	
Forskning och utveckling	2,5	3	
SAMMANLAGT	93,5	106-123	

7 OSÄKERHETSFAKTORER

Planering av vägtransportsystemet

Samhällsstrukturen som helhet är avgörande för om trafiksystemet kan fungera på hållbar grund. Vägförvaltningens åtgärder hör nära samman med markanvändnings- och bygglagens plansystem, kommunernas och landskapsförbundens verksamhet. Det tar tid innan man vet hur den nya bygglagen påverkar markanvändningsbesluten. Målet är att med stöd av den nya lagen förbättra möjligheterna att påverka utvecklingen av trafikefterfrågan och valet av färdmedel.

Samverkan, dialog och konsekvensbedömning har utvecklats under flera år och Vägförvaltningens verksamhet kommer i framtiden att i hög grad bygga på dessa faktorer. Objektivitet, offentlighet och tydlighet betjänar också utvecklande av hållbar väghållning. En osäkerhetsfaktor, som bör följas upp, är dock hur kunskande och personresurser räcker till.

Upphandling

Under de närmaste åren ser vi hur upphandlingen utvecklas i växelverkan mellan Vägförvaltning och producenter. En bättre organiserad, öppnare och effektivare väghållning innebär också en bättre behärskad process och bättre hanterade konsekvenser. Å andra sidan kan tillgången på och sakkunskapen hos personal i upphandling och övervakning utgöra en risk. Förvaltningen kan tappa kontakten med praktiken och utvecklingen kan bli lidande på grund av bristande informationsutbyte. I vart fall i början kan tillämpningen av producenternas funktionssystem och kvalitetsplaner leda till överraskningar. Också producenternas sakkunskap och miljöhänsynens roll i deras verksamhet behöver utvecklas vidare.

Vägbudgeten

En minskande väghållningsbudget är ett allvarligt hot mot förbättrande av allmänna vägars miljö, eftersom den försenar och inskränker förbättringsåtgärderna. Det är osäkert, om de brådskande bullerbekämpnings- och grundvattenskyddsåtgärderna kan förverkligas till 2010.

Förväntningar på väghållningen

Om det uppstår ett effektivt internationellt avtal om förverkligande av utsläppsbegränsningarna för växthusgaser, kan det leda till väsentliga ändringar i miljöprogramarbetets utgångspunkter. Också målsättningarna för skydd av biodiversiteten kan i framtiden få en betydligt större roll.

Utvecklingen av kommunikation, trafik och färdmedel kan skapa nya möjligheter, men också nya miljöproblem. Ännu varierar prognoserna stort för effekterna av distansarbete eller telematisk styrning av vägnätets användning. Väghållaren ansvarar för infrastrukturen och bör bereda sig omsorgsfullt på dessa, liksom också andra nya verksamheter, behov och konsekvenser.

8 UPPFÖLJNING

Uppföljningen av miljöprogrammets genomförande följer hittillsvarande metodik:

- årliga resultatrappporter och -diskussioner,
- behandling på Vägförvaltningens miljö- och landskapsdagar,
- årlig miljörapport eller miljödel i årsberättelsen,
- beredning och uppföljning av ekonomi- och åtgärdsplanen samt
- en grundligare diskussion och revision om ett par år.

I byggande och underhåll följs användningen av naturresurser och återvunnet material samt avfallsmängderna. Stora vägprojekt följs upp var för sig på basen av entreprenadvillkoren, medan data om basväg-hållningen sammanställs med statistiskt urval. I underhåll och skötsel följs bruket av sand och salt samt mängden avfall som samlas längs vägarna. Både uppföljningen av projekteringen och av miljökonsekvenserna behöver ännu utvecklas. I detta program ingår utveckling av uppföljningen och rapporteringen av verksamhetens miljökonsekvenser.

Uppföljningens data sammanställs i Vägförvaltningens egna verksamhetsindikatorer, miljörapporter samt kommunikationsministeriets miljöprograms indikatorer för uppföljning av miljöns skick och övervakning av sektorns verksamhet. Vägförvaltningen levererar också data till Statistikcentralen och miljöförvaltningen, som i sin tur sammanställer data för Finlands miljöövervakning. En del av dessa data kommer från utredningar om miljöns skick och uppdatering av dem, en del från kontinuerligt uppdaterade register. För grundvattnet har uppföljning av grundvattenkvaliteten i 50 punkter i landet överenskommits. Uppföljning av bullersituationen vid allmänna vägar kommer att underlättas av en riksomfattande trafikbullerdatas.

PUBLIKATIONER

Vägverkets publikationsserier utges i allmänhet på finska. Miljörapporten publiceras årligen. Den första var "Vägverkets miljörapport 1995" (Vägverkets utredningar 43/1996). Rapporterna behandlar föregående års verksamhet samt olika miljöfrågor. Huvudtemat för miljörapporten 2000 är miljöprogrammet. År 1996 publicerades också en översikt över miljöpolitiken samt miljöprogrammet 1997-2000 på svenska ("En hållbar väg för Vägverket", TIEL 8000122R).

I beredningen av miljöprogrammet har fyra rapporter publicerats:

- utvärderingen av genomförandet av miljöprogrammet 1997-2000, "Vad gjordes?" (Vägverkets interna publikationer 13/2000),
- bedömning av programmets effekter, "Hur gick det?" (interna publikationer 30/2000),
- förslag till nytt program med utredning av programmets utgångspunkter, "Vad skall ännu göras?" (interna publikationer 39/2000) samt
- behandlingen av förslaget, "Programförslagets kommentarer och utlåtanden" (Vägförvaltningens interna publikationer 13/2001).

En förteckning över Vägförvaltningens miljöpublikationer finns på nätet:
www.tiehallinto.fi/ymparisto/y_julk.htm.

KONTAKTUPPGIFTER

Vägförvaltningen
PB 33
00521 HELSINGFORS

telefon 0204 22 150 (internationellt +358 204 22 150)
Elpost: fornamn.efternamn@tiehallinto.fi

I Vägförvaltningens **centralförvaltning** sköts miljöfrågorna av:

Aulis Nironen	direktör	0204 22 2042
Mervi Karhula	miljöansvarig	0204 22 2040
Anders HH Jansson	miljöforskning	0204 22 2348

Vägdistriktens miljökoordinatorer är:

Nylands vägdistrikt	Arto Kärkkäinen	0204 22 2938
Åbo vägdistrikt	Eeva-Liisa Aren	0204 22 4521
Tavastlands vägdistrikt	Tuula Säämänen	0204 22 3927
Sydöstra Finlands vägdistrikt	Anni Panula-Ontto-Suuronen	0204 22 6520
Mellersta Finlands vägdistrikt	Seppo Pohjola	0204 22 5715
Savolax-Karelen vägdistrikt	Airi Muhonen	0204 22 5383
Vasa vägdistrikt	Mika Latvamäki	0204 22 7713
Uleåborg vägdistrikt	Ismo Karhu	0204 22 6963
Lapplands vägdistrikt	Eira Järviluoma	0204 22 3591

